

Lubomierz

Autor: Grzegorz Statek
06.04.2007.

Zarys historii wsi Lubomierz

Lubomierz wymieniony jest po raz pierwszy w doku-mencie z końca XIV w., w którym ustalone zostały granice owej wsi z Gruszowem w powiecie myślenickim.

Nazwa owej osady występuje w formie Lubomirz i pochodzi od imienia Lubomir, który, jak wskazuje zmiękczone spółgłoska w na-zwie wsi, był jej właścicielem. Lubomir był rzadkim u nas w prze-szłości imieniem i najdawniejszy zapis, w którym imię to występuje, pochodzi z XIII w. (około roku 1265), przy czym Lubomir jest tu imieniem zakonniczy. W XIV w. zapisany jest Lubomir 3 razy, a w XV w. dwa razy. Jeśli chodzi o czasy współczesne, to J. Bystroń (Księga imion w Polsce używanych, Warszawa 1938), uważa imię to za twór anty-kwarycznej mody pierwszej połowy XIX w., ale o częstotliwości jego nada-nia nic nie mówi. Imię to jest u nas niewątpliwie rzadkie, inaczej zda-je się jest u Czechów, Serbów i Bułgarów. Imię Lubomir jasno się tłumaczy, oznaczając człowieka lubiącego mir - "pokój".

Inaczej natomiast od wieków tłumaczy sobie nazwę Lubomierz ludność tej miejscowości i wychodząc od jego współczesnej formy, widzi w jego drugiej części tryb rozkazujący słowa mierzyć, powsta-nie zaś tej nazwy łączy z podaniem o jakimś zabłąkanym wśród lasów księciu, który młynarzowi goszczącemu go i pytającemu, czy mierzyć owies dla konia, czy bez miary wsypać, miał odpowiedzieć: lubo (<albo>) mierz, lubo nie mierz". Ten młynarz miał być protoplastą rodu Lubomirskich, a jego młyn miał się znajdować powyżej stawu, na Grobli, nad potokiem, gdzie naprzeciw domu gospodarza Wróbla znajdować się miały wyraźne ślady poprzecznej grobli, zatrzymującej kiedyś wody potoku. Dno tego stawu było łąką, która należała niegdyś do lubomierskiego dworu, a w mapie katastralnej Lubomierza obszar ten oznaczono jako osobną parcelę.

Lubomierz, chociaż późno w aktach wymieniony, musiał istnieć znacznie wcześniej, pośrednim zaś tego dowodem mogą być miej-scowości leżące nieco na południowy zachód od niego, a wymieniane w dokumentach częściowo już w pierwszej połowie XIII w., gdyż znajdowały się w okolicy Szczyrzyca, będącego już wówczas siedzibą klasztoru cystersów. Jak się wydaje osadnicy od strony Wisły poszli w kierunku południowo-wschodnim na Bochnię, Łapanów, Dobczyce aż po Szczyrzyc i Skrzydlną. O wczesnym powstaniu wielu wsi nad Stradomką świadczy także parafia w Górze Świętego Jana, istniejąca już przed przejściem cystersów. W tym samym czasie musiała też ist-nieć wspomniana na początku wieś parafialna Gruszów oraz sąsiadu-jący z nią Lubomierz, należący do równie starej parafii w Łapanowie. Nie jest więc przesadą sądzić, iż Lubomierz wraz z innymi wsiami parafii łapanowskiej swoje korzenie wywodzi z wieku XIII a nawet z XII. Lubomierze, które wymienia Słownik Geograficzny, łączą się naj-prawdopodobniej z omawianym przez nas Lubomierzem lub z niego się wywodzącymi Lubomirskimi. Dotyczy to Lubomierza w poznań-skiem (pow. pleszewski), notowanego w wieku XIV; który zdaniem

S. Kozierowskiego jest związany z Lubomierzem w Gminie Łapanów. W sąsiedztwie bowiem Lubomierza w pow. pleszewskim znajdował się Łapków, nazwany tak od jakiegoś Łapki z Łapanowa. Ponieważ właściciele obu tych miejscowości należeli do rodu Drużyna, wydaje się prawdopodobne, że jacyś członkowie rodu Drużyna, których gniaz-dem rodowym były okolice Łapanowa, przenieśli się wcześniej w oko-lice Pleszewa i nadali tamtejszym osadom nazwy przyniesione ze swych stron rodzinnych. Inne zaś miejscowości Lubomierzem nazwane wzię-ły prawdopodobnie swe miano od nazwiska Lubomirskich. Tak się ma rzecz z nazwą przysiółka Lubomierz w Żołyni w pow. łąncuckim, gdzie Lubomirscy mieli znaczne dobra, stawszy się w XVII wieku, jednymi z najznacznějších w Rzeczypospolitej. O Lubomirskich niepochlebnie wyrażał się poeta Wacław Potocki (1624-1699) w przed-mowie do Wojny Chocimskiej, gdzie pisał: Tu wzgardzony Lubomierz, bo że się go liszą, Hrabie się z Jarosławia i z Wiśnicza piszą.

Jest to przytyk poety do Lubomirskich, którzy doszedłszy w krót-kim stosunkowo czasie do majątku i znaczenia (por. wyżej), wsty-dzili się swej małej rodzinnej wioski. Wyraz liszyć znaczy właśnie tyle co wstydzić się. Nie ulega wątpliwości, że Lubomierz w powie-cie limanowskim, który powstał dopiero około roku 1600, został tak nazwany ze względu na Sebastiana Lubomirskiego, ówczesnego dzierżawcę tamtejszej królewskiej. Również w ostatnich latach - kilka lat przed II wojną światową - nazwano Lubomirem szczyt góry Łysiny w powiecie myślenickim z wdzięczności dla właściciela tej góry Lubomirskiego, ofiarodawcy kilkunastu hektarów lasu na rzecz krakowskiego obserwatorium astronomicznego, które na tej górze miało swą placówkę obserwacyjną, dopóki jej nie zniszczyli Niem-cy w roku 1944 z zemsty za działalność partyzantów AK mających tam swą bazę operacyjną.

Dzisiejsza nazwa Lubomierz występuje w dokumentach XIV i XV wieku wyłącznie w postaci Lubomirz. Dopiero w XVI w. zaczyna się pojawiać forma Lubomierz, co się tłumaczy rozszerzeniem -ir na -er zgodnie z ówczesną tendencją językową. Podobnie i nazwisko Lubo-mirski notowane jest w XVI w. w postaci Lubomierski.

Z roku 1428 posiadamy wiadomość o istnieniu granic między Gra-biem i Lubomierzem a Gruszowem, Zyrosławicami i Kępanowem. Niestety nie wiadomo, jak dokładnie przebiegały owe granice.

Dopiero w roku 1480 Jan z Łapanowa oraz Jakub i Piotr z Lubo-mierz a i Grabia, poręczający za brata Stanisława, Dietrzycha i Felik-sa, zobowiązali się pod zakładem 60 grzywien wyznaczyć w ciągu roku granice między Lubomierzem, Grabiem, Wolicą i Łapanowem. Niebawem te same osoby odnowiły granice między wyżej wymie-nionymi wsiami i usypali kopce według znaków poczynając od no-wych granic Mikołaja Kaweckiego i wyżej wymienionego Jakuba do wiazu rosnącego między łąką Prokopa a rolą Jakuba, dalej do potoku płynącego pod dworem w Lubomierzu, gdzie rośnie płonka (dzikie nie szczepione drzewo) i wierzba. Stąd granice nie przekraczając po-toku szły do stawu i do rzeki Stradomia (dziś Stradomka), następnie między dwoma narożnikami i Stradomką do brodu (ad vadum alias dobrodu) a przekroczwszy go do młyna i od tego młyna do Lubo-mierza. Od wyżej wymienionego brodu granice biegły do brzegu i od tego brzegu do miejsca, które wskazali szlachcice Piotr Słupski, Jan Łapanowski i Mikołaj Kaweck, a dalej do narożnika Jasiek w Kępa-nowie i od Jaśka brzegiem rzeki, gdzie mczą konopie. Stąd szły dalej do przekopy młyńskiej i dalej. Gdyby Jakub i jego bracia nie wierzyli Prokopowi, to winien on zaprzysiąc swój dokument graniczny i sam sypać kopce do kopca na debrzy zwanej Koszówka. Termin rozgrani-czenia wynosił 3 lata pod zakładem 60 grzywien. Jeżeli chodzi o gra-nice z innymi wsiami, to wiadomo, iż w roku 1577 wieś ta posiadała granice z Wolicą.

Jak większość wsi leżących w okolicach Łapanowa, Lubomierz w średniowieczu był własnością szlachecką. Najwcześniej, bo w roku 1398 należał do Michała, Michałka Grabskiego, Laski herbu Drużyna, który posiadał również Grabie, Wieruszycę, Boczów i Grzybową. W latach 1418-28 właścicielem tej wsi był Spytek Grabski. Posiadał tam siedlisko z rolami, na których siedzieli kmiecie.

W roku 1423 Lubomierz przeszedł we władanie Jakuba Lasockiego-go z Lasocic spowinowaconego z Drużynitami z Grabia i Boczowa. Jego synem był, jak wiadomo Piotr Lasocki z Lubomierza, protoplasta rodu Lubomirskich.

Piotr był bratem Jana, Stanisława, Małgorzaty i Zofii, herbu Dru-żyna. On to w roku 1465 w wyniku podziału dóbr z bratem Janem z Lasocic otrzymał: Lubomierz, Grabie, Pasierbiec i Górę Walową z młynem. Obaj zachowali prawo wypasu bydła w lasach przynależ-nych do Lasocic i Grabia. W roku 1451 Piotr Lasocki zastawił za 20 grz. Stanisławowi Swidrowi ongiś z Pękowic wieś Lubomierz. Gdyby coś brakowało do 3 grz. rocznego czynszu, to Lasocki dopłacić miał bra-kującą kwotę, a jeśli nie wykupiłby zastawu w terminie, to wraz z zasiewami przejść miała ta wieś na własność Świdra. Została ona jed-nakże wykupiona przez Piotra w roku 1457. Wiadomo, iż żoną owe-go szlachcica była Dorota, córka Przecława z Gnojnika, której w roku 1458 Piotr oprowił po 60 grz. posagu i wiana na połowie swych dóbr dziedzicznych w Lubomierzu, Górze Walowej i Łososinie.

W latach 1465-6 Piotr Lasocki z Lubomierza i Piotr Słupski ze Słupi kupili za 18 grzywien od Jana opata sieciechowskiego wszystkie należące do tego klasztoru dziesięciny w powiecie szczyrzyckim. Za te dziesięciny Piotr z Lubomierza zapłacił 12 grzywien Stanisławowi z Boturzyna, bratu opata Jana.

W roku 1477 Zbigniew Stadnicki, Stanisław z Lipia, Prokop z Kę-panowa, Mikołaj ze Zręczyc alias Skarbek i Piotr z Lubomierza wy-mienieni byli jako kolatorzy i prowizorzy kościoła parafialnego w Gdowie, co niewątpliwie świadczy o ich stanie posiadania.

Następnym, znanym nam, właścicielem Lubomierza był, zmarły w 1519 roku Jakub Lubomirski. Jako najstarszy syn Piotra posiadał Lubomierz, Grabie, Gruszów, Bigorówkę, Wieżę, Kawec i inne miej-scowości. Jako pierwszy w rodzie doszedł do wysokich godności w państwie. Braćmi jego byli Piotr, Stanisław, Dietrzych, Feliks a sio-strą Elżbieta. Jego żoną była Anna córka Mikołaja z Wieruszyc. Sy-nem z tego małżeństwa był Joachim. O tym jak wysoko w hierarchii stał Jakub Lubomirski świadczy fakt, iż król polski Jan Olbracht nadał wyżej wymienionemu a także Mikołajowi Lanckorońskiemu z Brze-zia, Janowi i Mikołajowi (Jordanom) z Zakliczyna, i Piotrowi Lip-skiemu prawa poszukiwania metali w ziemi i powiatu krakowskiego (patrz wyżej).

W roku 1502 Jakub z Lubomierza, sędzia grodzki krakowski opra-wił żonie Annie 200 grz. wiana na Grabiu, Woli Grabskiej i Pasierb-cu. Dwa lata później, w roku 1504 Jakub oprowił żonie 300 grzywien wiana na połowie swych dóbr dziedzicznych z tym warunkiem, że zapis ten będzie ważny, jeśli uzna ona, iż jest dla niej korzystniejszy od pierwszego zapisu z 1502 roku.

W następnych latach rola Jakuba Lubomirskiego ponownie wzro-sła, gdy Aleksander Jagiellończyk powierzył mu straż nad zamkiem krakowskim. Z tej przyczyny król uwolnił go na jeden rok od wypra-wy wojennej, do której był obowiązany z tytułu posiadania dóbr. Wyprawa ta miała miejsce w roku 1509.

W roku 1514 Zygmunt I zezwolił Piotrowi Kmicie z Wiśnicza sta-roście przymyskiemu zastawić Jakubowi Lubomirskiemu, sędziemu ziemskiemu krak. Rajbrot w ziemi krakowskiej, a w roku 1516 Jakub z Lubomierza sędzia ziemski i grodzki krakowski otrzymał pozwolenie królewskie na wykupienie z rąk Mikołaja, plebana w Gruszowie so-łectwa w Siemiechowie w powiecie bieckim.

Brat Jakuba, wymieniony wyżej Feliks Lubomirski był dziedzic-em Lubomierza do 1499 i posiadał również część Grabia, Góry Wa-lowej, Pasierbca, Woli Grabskiej, Sławkowic, Pierzchowca, Grajowa, części Chorągwy, Sułowa, Woli Grzymałowskiej, Zabłocia, Trąbek i Jawczyc. Od roku 1506 pisał się ze Sławkowic a także z Lubomierza, choć w tej wsi sprzedał za 600 florenów węgierskich bratu Jakubowi z Lubomierza część ojczystą i macierzystą. Ponadto Feliks odsprzedał Jakubowi Grabie, Wolę Grabską, Górę Walową, Pasierbiec i Łososinę. Jego żoną była Beata córka Mikołaja Czarnego z Podola.

Brat Feliksa, Dietrzych z Lubomierza posiadał tam pewne dobra, ponieważ wiadomo, iż sprzedał je za 500 florenów swemu bratu Stanisławowi z Lubomierza. Ponadto sprzedał mu również młyn w Ło-sosinie oraz kmiecia Czapkę osiadłego na roli w Pop owym Potoku pod Górą Walową.

W roku 1518 Dymitr alias Dietrzych Lubomirski z Lubomierza ustanowił Jana Mężyka z Cichawy, Stan. Lubomirskiego i Jana Ło-dzińskiego z Chorągwy opiekunami żony Elżbiety i dzieci oraz dóbr dziedzicznych i zastawnych. Jerzy Wierzbęta Raciborzeński z Raci-borzan zeznawał, że Jakub z Lubomierza sędzia ziemski i grodzki krakowski spłacił go ze wszystkich sum, jakie miał zapisane przez Mi-kołaja Ścibora na Dobrej.

W roku 1521 występował w dokumentach (zm. 1570) Joachim Lubomirski dziedzic Lubomierza Grabia, Gruszowa, Kwasowic, Krze-sławic, Sawy, Wieży, który był dworzaninem królewskim (por. wy-żej). W roku 1521 bracia Stanisław i Feliks Lubomierza skazani zostali na karę XV czyli 3 grzywny na rzecz Zbigniewa Łapki z Kobyłca i Rybia i tyleż na rzecz sądu, ponieważ pozwali go o to, że wraz z Mikołajem Jordanem z Zakliczyna i Baltazarem Skarbkiem bezpraw-nie okupowali dobra na Lubomierzu zmarłego Jakuba z Lubomierza, nie posiadając prawnego tytułu do opieki (nad jego synem Joachi-mem), ponadto w pozwie zgłosili pretensje do 10 tysięcy florenów nie wyszczególniając pretensji wobec samego Łapki, przez co ten oddalił pozew jako błędny. Wyżej wymieniony Jordan, kasztelan woj-nicki, starosta spiski, oświęcimski i zatorski oraz wielkorządca krakow-ski, dziedzic Wilkowiska jako strona pozwana winien oddać Joachima Lubomirskiego jego stryjom braciom Stanisławowi i Feliksowi Lubo-mirskim do najbliższego terminu posiedzenia sądu. W wyżej wymie-nionej sprawie król ponownie, zapoznając się z zapisem opieki nad Joachimem Lubomirskim i jego dobrami, w roku 1508 przysądza ją Jordanowi i Łapce, a Stanisławowi i Feliksowi Lubomirskim nakazuje wieczyste milczenie w tej sprawie. Jordan i Łapka, wyznaczeni przez zmarłego Jakuba Lubomirskiego jako opiekunowie jego syna Joachi-ma, teraz już dorosłego, zwrócili mu dobra i zrzekli się opieki.

W roku 1525 Joachim Lubomirski, dziedzic Grabia, Sierakowa, Zbyszkówki i Dziekanowic, pozwał Feliksa Lubomirskiego ze Sławkowic, O podjęcie pieniędzy, które miał na tych dobrach zapisane. Feliks stwierdził, okazując wyciąg z ksiąg grodzkich z wyżej wymie-nionym. zapisem, że został źle pozwany, a sąd nakazał Joachimowi pozwać go przed sąd.

Po roku 1546 właścicielem Lubomierza był Stanisław Lubomirski z Lubomierza herbu Krzywaźń alias Szreniawa, syn Stanisława, brat Piotra plebana w Żabnie, Seweryna, Konstancji, Doroty, brat stryjecz-ny Mikołaja Lubomirskiego z Jawczyc. Jego żoną była Agnieszka Przy-pkowska.

W roku 1537 Zygmunt I pisał do Marka starosty waradyńskiego, aby uwolnił z więzienia Joachima Lubomirskiego, ponieważ jego bracia stryjeczni i przyjaciele: Jan Mężyk, Przecław Gnojeński z Gnojna, Wincenty Wieruski, Jakub, Stanisław, Sebastian, Piotr i Wawrzyniec Lubomirscy, Adam Sierakowski i Stanisław Stadnicki ze Stadnik nie będą go więcej napadać. Stanisław Lubomirski dziedzic w Lubomie-rzu zobowiązał się zapłacić 110 florenów Stanisławowi Stadnickiemu ze Stadnik pod gwarancją wwiazania w Lubomierz i Górę Walową.

W roku 1421 kmieć Mikołaj z Gruszowa oskarżył Spytkę z Grabia o wymłócenie dziesięciny z Lubomierza wartości 2 grzywien. W roku 1433 Bodzęta z Modlnicy pozwał Mikołaja i Dominika kmieci z Lu-bomierza o to, że przybyli do jego dziedziny w Sawie i ukradli (fur-tive alias korzystną rzeczą, furtive et korzystnye) 18 korcy żyta i pszeni-cy wartości 4 1/2 grzywien. Tenże Bodzęta występował wkrótce prze-ciwno Dominikowi, Andrzejowi, Mikołajowi Sikorze i Mikołajowi Suniszowi (kmieciom) z Lubomierza o to, że przywiesili żagiew na jego domu w Sawie chcąc go spalić i grozili mu zemstą.

O Lubomierzu wiemy również, iż w latach 1470-80 występowały tam łany kmiece, zagrody, karczma. Poza tym występowali tam za-grodnicy, lecz nie wiadomo w jakiej liczbie. Jan Długosz podał infor-macje, iż był tam również dwór.

W latach 1470-80 płacono w Lubomierzu dziesięcinę snopową z łanów kmiecych dla klarysek w Sieciechowie, z ról folwarcznych po-bierano dziesięcinę snopową dla kościoła w Łapanowie. W roku 1529 występują informacje o dziesięcinie snopowej z 1 stajania ról folwarcz-nych w Lubomierza wartości 4 groszy dla kościoła w Łapanowie, dzie-sięcinę pieniężną w wysokości 1 grzywny od Goachima) Lubomir-skiego płacono dla klarysek w Sieciechowie. Następnie w latach 1489, 1490-97 płacono pobór z 1 łanu, w latach 1498 1501, 1508-11, 1513-6 pobór łącznie z Lubomierza i Grabia z 2 łanów, a w roku 1512 pobie-rany był pobór łącznie z Lubomierza i Brzozówki z 2 łanów.

Informacje o Lubomierzu i ich właścicielach, dotyczące lat póź-niejszych, czerpaliśmy ze spisów poborowych. I tak według spisu z roku 1581 były wtedy w Lubomierzu dwa łany kmiece, czyli dwie role, sześciu zagrodników z rolą, sześciu komorników z bydłem, dwóch komorników bez bydła, jeden przekupień i jeden rzemieślnik, wła-ścicielem zaś dworu był Stanisław Lubomirski. Przyjmując za praw-dziwe te dane można by liczbę mieszkańców Lubomierza z końcem XVI wieku przyjąć na około 120 osób, a liczbę domów na 17 (za nie posiadających domów można uważać dwóch komorników bez by-dła). O stosunkach w Lubomierzu w XVII wieku informuje nas rejestr poborowy województwa krakowskiego z roku 1629. Według niego istniał wtedy w naszej wsi prócz dworu, będącego własnością Krzysz-tofa Lubomirskiego, 1 łan, 7 zagród z rolą, 4 zagrody bez ról, 3 ko-morników z bydłem, 2 komorników bez bydła. W porównaniu z wiekiem XVI nie widać tu wcale zmian. Możliwe jednak, że liczba łanów kmiecych

była w Lubomierzu w XVII wieku większa niż poda-je rejestr, gdyż według ksiąg parafialnych w Łapanowie z XVIII wieku było w Lubomierzu 6 ról i 5 zagród, co potwierdza także tamtejsza tradycja. Jaka była liczba domów i mieszkańców w XVIII wieku, tego niestety dokładnie nie wiemy.